

FLUKTEN INGEN SKULLE KUNNE OVERLEVE

Flukten var så farlig at den nedskutte norske jagerflygeren Søren Liby måtte drikke kaffe med tyske soldater og flyttes i fullt dagslys på offentlig vei med sykkel og tog for at tyskerne ikke skulle få mistanke. Men bergenseren måtte for enhver pris overleve.

Tekst: **Robert Pearson**

Oversatt av: **Stig Herjuaune**

Bearbeidet av: **Lars-Erik Nygaard**

Oppdraget skulle egentlig være ren rutine for den erfarne norske jagerpiloten fenrik Søren Liby: 36 amerikanske B26 Marauder bombefly skulle herje med den tyske flyplassen ved Beaumont-le-Roger ved Normandie i Frankrike, operasjonsbasen til «Luftwaffe Jagergeschwader 2». 16. august 1943 skulle Liby og 11 andre Spitfire-piloter eskortere bombeflyene frem til målet.

De siste dagene hadde vært hektiske for Liby. Bare få dager tidligere hadde nordmannen skutt ned det tyske flyger-esset løytnant Eugen-Ludwig Zweigart i en ME 109G. Den vellykkede nedskytingen var for lengst historie idet Liby lot jagerflyet klatre opp



PRIVAT

DRISTIGE NORDMENN:

Den norske 332-skvadronen gjorde vei i vellingen i sine Spitfire-fly. Søren Liby (i cockpiten) skjøt ned tyske jageress, men ble selv skutt ned under et tilsynelatende rutinepreget eskorteoppdrag.



Task	Aircraft		Point, or Lat. Point	Des. Point, Point or Paragraph	DUTY (Including Remarks and Remarks)	Bombing Results				Missile Results				Other Results			
	Type	No.				Hit	Miss	Score	Remarks	Hit	Miss	Score	Remarks	Hit	Miss	Score	Remarks
14	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
15	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
16	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
17	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
18	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
19	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
20	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
21	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
22	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
23	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
24	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
25	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
26	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
27	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
28	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
29	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												
30	Spitfire	100-2	Self	Self	Targeted, then I.												

PROTOKOLL: Søren Libys logg viser hektisk fly- og kampvirksomhet i ukene før han selv ble skutt ned. Legg merke til innføringen med nedskytingen av et tysk fly ved Haag i Nederland.



LYNKARRIERE: Bare et ett år etter at han flyktet fra Norge, var Søren Liby fra Bergen sertifisert som flyger i det norske luftforsvaret.

mot krysspunktet hvor de skulle møte enda en gruppe Spitfire.

Skutt ned

Mens den allierte formasjonen nærmet seg målet, fikk de øye på en sverm av tyske Focke-Wulf kampfly 190 som klatrer raskt opp fra sørøst. Seks av dem gikk direkte til angrep på bombeffylene.

– Jeg gikk etter fire av dem, men fant raskt ut at jeg var mål for en annen ving med fiendefly. En av dem rettet ild mot meg,

men avstanden ble for lang. I kampens hete ble jeg imidlertid skutt ned av luftvernartilleri på bakken, fortalte Liby i etterkant.

Liby preset stikka fremover og til babord. Flymaskinen hans stupte ned i spiral med et tyske jagerflyet hakk i hæl.

– Jeg hopper. Kommer hjem med neste båt, ropte Liby over radiosambandet. Han vippet den dødsdømte Spitfire-jageren med buken i været, og lot seg gli ut av cockpiten. Noen minutter senere landet han trygt i fallskjerm på et

«Jeg hopper. Kommer hjem med neste båt»



jorde nært Saint Vaast-en Auge ved Normandie-kysten.

Raskt på vingene

Søren Liby hadde vært én av de første nordmennene som flyktet fra Norge for å ta opp kampen mot nazistene. Allerede tidlig i juni 1940 flyktet Søren Liby med båt til Shetland, og ble straks sendt til Canada for flyutdanning. Allerede 14. juli 1940 begynte han på flyskolen. Et knapt år senere ble han uteksaminert med karakteren «above average».

29. desember 1941 hadde Liby hatt sitt første skarpe oppdrag over Dunkirk. Og under to år senere dalte han altså i fallskjerm ned mot nazi-okkupert land og en høyst usikker fremtid.

Redd for å røpe fluktvei

Søren Liby fant ly i en treklynge

mens han observerte den tyske leteaksjonen etter ham. Plutselig ble han oppmerksom på en mann som prøvde å få kontakt: En fransk bonde hadde oppfattet situasjonen, og tok med seg den norske piloten hjem til gården, der han ble servert et måltid av fruen i huset. Liby innså at her kunne han ikke bli. Han takket hjerteligst for bistanden før han fortsatte sin flukt.

– Det vrimlet med franske politimenn i området. Jeg kunne altså ikke kvitte meg med den karakteristiske «Mae West» redningsvesten. Den kunne avsløre min vei. Jeg gikk derfor i fullt utstyr mot kysten, i håp om å få skyss med en båt. Jeg måtte krysse et minefelt, og til min skuffelse var det ingen båter i sikte når jeg kom frem, fortalte Liby senere.

– Jeg fant derfor et skjulested,



UKJENT



UKJENT

GOOGLE EARTH

og fikk sove helt til tidlig neste morgen. Da tok jeg meg samme veien tilbake. Omkring kl. 05 møtte jeg en fransk, ung mann, og jeg tok sjansen på å spørre ham ut om tyske vaktposter og patruljer. Han dro meg inn i landsbyen, spilte rollen, la armen rundt meg, som om vi var gamle venner, og tok meg med til jernbanestasjonen Gonnevill-Saint-Vaast.

Høyt spill på stasjonen

Liby banket på døra på stasjonsbygningen. En dame kom i døråpningen, men var veldig mistenksom. Spesielt siden han forsøkte å gjøre seg forstått på tysk. Hun måtte overtale inngående før hun skjønte at han var en alliert på flukt.

Damen var gift med stasjonsmesteren som skulle vise seg å

være medlem av den lokale motstandsbevegelsen. Ekteparet tok nordmannen inn i varmen, uten å forsøke å gjemme ham bort. I stedet lot de som Liby var en kjenning på besøk.

Etter hvert kom en tysk patrulje til stasjonen på leting etter en pilot som var blitt skutt ned og landet med fallskjerm i nærheten. Tyskerne inntok stasjonens kjøkken, og ble servert drikke av en hyggelig og pratsom stasjonsmester – mens piloten de lette etter satt ved bordenden og forsto hvert ord de sa.

Liby innså at det ville være farlig å bli lenge på stasjonen. Stasjonsmesteren kontaktet en venn, og sammen arrangerte de flukten på sykkel. Vennen var vinhandler i badebyen Cabourg og hadde en vinkjeller der Liby kunne gå i dekning.

Åtte timer senere, etter å ha passert flere sjekkpunkter, kom de frem vinhandlerens forretning. Ikke før var Liby plassert i skjul i kjelleren før en ny tysk avdeling kom på besøk. Til alt hell var de var mer interessert i å skaffe seg vin, enn å lete etter en rømling.

Fransk julenisse

– Mens jeg var der, kom en gårdbruker fra trakten også han medlem i denne motstandsgruppen. Hans mor var engelsk, og en av hans søstre var fengslet for å ha hjulpet soldater med å flykte fra Dunkirk. Denne mannen kunne fortelle meg at jeg skulle få skyss med et engelsk fly den 21. August, fortalte Liby senere.

I påvente av transportdagen, kom vinhandleren med nye klær og 2000 Franc.

– Min nye venn (gårdbruke-

DRAKK KAFFE MED TYSKERNE: På jernbanestasjonen i Gonnevill-Saint-Vaast (nederst) var René Frappier (øverst, innfelt) stasjonsmester og lokal motstandsmann. Han tok seg av Søren Liby og sto for en hyggelig stund med kaffe på stasjonen med Liby og tyske soldater som ikke visste de drakk kaffe med flygeren de lette etter.

ren) og en søster, fulgte meg på en ny sykkel tur til en smed utenfor Cabourg. Der ble jeg hentet av atter en mann som kalte seg «Julenissen fra Normandie». Han installerte meg på sin bondegård ved Granges. Han skaffet meg franske papirer, og sørget for å få tatt et passfoto.»

På fluktdagen ble Søren hentet i en bil, og kjørt til en lokal flystripe. Ut på kvelden kom en Westland Lysander, ideell for hemmelige operasjoner på ▶



enkle flystriper i fiendeland. Men piloten nektet å ta med nordmannen på returen. For ingen hadde skrevet Søren Libys navn på «passasjerlisten».

Stor belønning

Søren Liby var nå blitt en alvorlig byrde for den franske motstandsbevegelsen. Han måtte flyttes igjen, og ble innkvartert i byen Trouville hos en velkjent sabotør og likviderings ekspert. Mens Liby lå i skjul, myrdet verten tyskerkollaboratør ved å sprengte ham i hans egen garasje. Tyskerne kom raskt på sporet, pågrep Libys vert og henrettet ham temmelig raskt.

Tyskerne viste seg svært utholdende i sin jakten på den forsvunne norske piloten. Gestapo tilbød 200 000 Franc i dusør. Nå måtte motstandsbevegelsen agere

HOLDT HÅPET OPPE: Søren Liby hadde avtale om å inngå ekteskap med sitt livs store kjærlighet Gunvor «Lill» Elisabeth, som ventet i London. Nedskytingen og den dramatiske flukten førte til at ambassadør Eric Colban måtte utsette vielsen i over to måneder.

nok en gang. Han ble flyttet til Auxi-le-Chateau, hvor han ble anbrakt med en brannskadet pilot fra New Zealand og en tredje pilot på rømmen.

Heller ikke dette var et blivende sted. Nå bar flukten videre inn i fiendeland.

Anonym på by'n

6. September ble Liby sendt med tog til Paris. Med sine falske papi-

rer kom han lett gjennom de mange kontrollpostene på turen til hovedstaden. Her kunne han slå ut håret og uten å risikere å skille seg ut. Fra stasjonen tok bergenseren metroen til Pont de Versailles, og dro til forlystelseskvartalet i Joigny. Han bekreftet etterpå at han også var innom en tysk offisersklubb den kvelden.

I to uker fikk Liby bo hos Madame Derheimer i nærheten av forlystelsesstrøket Montmartre. Men så måtte Liby ut på veien igjen. Nå gikk turen til et gårdsbruk ved Chassy par Aillant-sur-Tholon, eid av en engelsk dame. På denne gården lå allerede en amerikansk B-17-flyger i skjul og ventet på å bli smuglet ut av fiendeland.

1. oktober reiste Liby, den amerikanske bombeflypiloten og

andre flyktninger som motstandsbevegelsen hadde tatt vare på. Turen gikk igjen til Paris og tilbake til Madame Derheimer ved Montmartre. Leiligheten ble omgjort til oppsamlingssted for allierte soldater på flukt fra tyskerne. På få timer ble 20 flyktninger stuert sammen hos fru Derheimer. De fikk et solid måltid mat før de ble satt seg på natt-toget til Vannes i Bretagne.

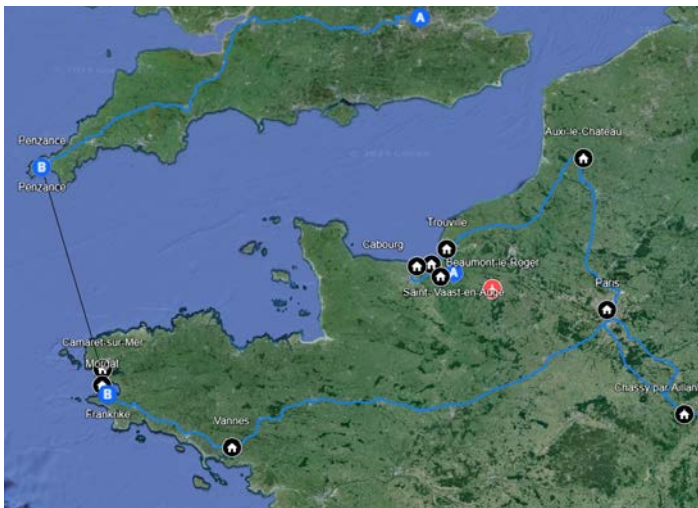
Kritisk storm

Oppgaven med å ta vare på flyktningene i påvente av båttransport til England, ble lagt på en 21 år gammel kvinne i motstandsbevegelsen. I 10 dager holdt hun liv i soldatene før de igjen ble flyttet. Denne gangen ble de loset gjennom flere gårdsbruk og en kirke, før de ble samlet ved Mor-



DRIE DENNEN/WIKIMEDIA COMMONS

ENDELIG TIL SJØS: Fra Camaret-sur-mer i Bretagne gikk flukten endelig i retning England.



LARS-ERIK NYGAARD/GOOGLE EARTH

TOUR DE NORMANDIE: I over to måneder ble Søren Liby flyttet rundt i påvente av en anledning til å få ham tilbake til England og opp i et jagerfly igjen. Den røde markøren viser flyplassen i Beaumont-le-Roger som var mål for raidet der Liby ble skutt ned. Markøren A på fransk grunn viser hvor Liby landet i fallskjermen og startet flukten. Sorte markeringer med hus viser alle stedene han ble gjemt unna. Den blå stripen viser fluktruten.

gat på hotellet Saint-Marine. Her ventet nye tre uker i skjul. Båtskyssen til England lot vente på seg. Etter hvert fant motstandsgruppen det nødvendig å flytte på flyktningene nok en gang. Denne gangen nærmet de seg målet.

Hele gruppen var samlet i Bat-hanys bakeri ved Camaret-sur-Mer i Bretagne. Omsider lå det meste til rette for transporten over Den engelske kanal. Bare ett kriterium for suksess manglet:

Godt fluktvær.

Lenge så alt ut til å klaffe. To motstandsmenn rodde i skytteltrafikk fra kaia og ut til fiskebåten «Suzanne-Renée» med to-tre flyktninger om gangen.

Men så snart alle var samlet ombord, blåste det opp til full storm, og fluktbåten måtte holde seg i havnen med alle de 23 flykt-

ningene. De flyktende pilotene måtte ligge i skjul under dekk i hele fem dager, før kapteinen fant det trygt å ta båten ut i åpen sjø.

Verst var de sanitære forholdene. Båten var slett ikke utstyrt for så mange mennesker. Takket være lokale fiskere og deres familier, fikk den store gruppen ombord nødvendige forsyninger under deres ufrivillige landlige.

Motivert for tålmodighet

Først 23. oktober, etter 68 døgn i skjul på flykt fra tyskerne, var redningen nær for Søren Liby. Fiskebåten «Suzanne-Renée» tørnet ut av havnen sammen med den lokale fiskeflåten.

Ute i kanalen ventet ikke bare grov sjø. Underveis måtte fruktbåten gjennom flere tyske kontroller, men til alt hell ble ikke las-

SKADET I DOGFIGHT

Fra februar 1942 fløy Søren Liby for 332 skvadronen under kommando av majorene Odd Bull og Wilhelm Mohr.

Oppdragene var mange. Men i slutten av april gikk det nært galt. I en heftig dogfight med en Ju88, holdt flygerkarrieren på å ende for Søren Liby. Det tyske flyet fikk inn sentrale treff rundt cockpit. Søren ble rammet av glass-splinter på sitt venstre øye. På sykehuset senere fikk han beskjed om at hans dager som pilot var over. Han var i 12 uker på sykehuset etter dette.

Det stanset ikke den unge, ivrige bergenseren. Han klarte å overtale en kvinnelig sekretær ved Swedish High Defence Command til å skrive et «offisielt» brev på norsk. Med denne erklæringen i hånd, fikk han overbevist avdelingssykepleieren om at han var beordret til å fly catapult-fly med Murmansk-konvoiene. Han ble trodd, og skrevet ut ...



PRIVAT

KVALITETSBEVISST: Søren Liby fløy jagerfly på jobb og Jaguar på fritiden. Hans dristighet bidro til at han overlevde flukten de fleste ville gitt opp.

terommet inspirert. «Suzanne-Renée» holdt seg sammen med fiskeflåten ut på feltet, men da mørket kom og fiskebåtene vendte tilbake til havnen i Bretagne, satte kapteinen kursen direkte mot England. Sent på ettermiddagen påfølgende dag ankom «Suzanne-Renée» havnebyen Penzance i Cornwall.

Søren Kjell Liby kunne igjen sette bena på trygg og fri jord. Han dvelte ikke lenge i Englands vestligste by. For to ting hadde fått ham til å holde ut gjennom drøye to måneders livsfarlig forflytning i Nord-Frankrike: Den store kjærligheten i hans liv, Gunvor «Lill» Elisabeth, og planen om i inngå ekteskap så snart han igjen var trygg på britisk jord.

Søren Liby reiste sporenstreks til London. Seks dager senere, to

måneder senere enn planlagt, kunne de to gifte seg ved den norske legasjonen i London, viet av ambassadør Eric Colban.

Ingen hvetebrødsdager

Det nygifte paret fikk ikke mye tid til romantiske dager i tosamhet: MI9, det britiske etterretningsdirektoratet for flyktninger, var svært interessert i Libys kontakter og kunnskap om den franske motstandsbevegelsen.

Etter å ha gitt fra seg all informasjon, ble Liby raskt overført til Canada. Fra mars 1944 tjenestegjorde han som flyinstruktør ved Toronto i Canada. Der fikk den norske Spitfire-helten æren å dele sine tunge stridserfaringer med unge kadetter som også ville kjempe mot nazismen og for et fritt Norge. □